

О. В. ЛОТОЦЬКА, В. А. КОНДРАТЮК, О. М. СОПЕЛЬ, Г. А. КРИЦЬКА, К. О. ПАШКО,
О. Є. ФЕДОРІВ

ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України,
м. Тернопіль, Україна

Мета: висвітлити роль профілактичної медицини як важливої складової громадського здоров'я.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу та узагальнення.

Результати. Профілактика – один із надзвичайно важливих напрямків медицини, який включає комплекс гігієнічних, медичних, соціально-економічних і санітарно-технічних заходів, спрямованих на усунення факторів ризику, що впливають на здоров'я людини, запобігання виникненню хвороб та забезпечення високого рівня громадського здоров'я населення. Розрізняють три види профілактики: первинна, вторинна і третинна. Первинну профілактику використовують для недопущення захворювання як такого, вторинна – спрямована на раннє виявлення та лікування хвороби на доклінічній стадії. Третинна – це заходи, які спрямовані на попередження розвитку ускладнень та погіршення перебігу хвороби, а також динамічне спостереження за пацієнтами для запобігання виникненню таких небажаних наслідків захворювань, як: смерть, інвалідизація, перехід недуги у хронічну форму. Всі вони відіграють важливу роль у системі громадського здоров'я.

Значний вплив на формування здоров'я має спосіб життя. Дуже часто попередження захворювань пов'язане з правилами здорового способу життя і багато недуг можуть бути попереджені за допомогою простих гігієнічних методів. На жаль, в Україні дуже низький рівень освіти населення з цього питання. Поява більшої кількості добре підготовлених і мотивованих до пропаганди здорового способу життя фахівців позитивно вплине на рівень здоров'я населення.

Висновки. Надзвичайно важливо створити центри громадського здоров'я, забезпечити в них умови для діяльності фахівців профілактичної медицини, насамперед гігієністів та епідеміологів, котрі б здійснювали масштабну пропаганду здорового способу життя, надавали практичну допомогу лікувальним та навчально-виховним закладам і, безперечно, були матеріально зацікавлені в результатах своєї діяльності. Профілактика захворюваності й пропаганда здорового способу життя має стати економічно вигідною державі та нашим співвітчизникам.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: профілактична медицина; профілактика; громадське здоров'я; здоровий спосіб життя.

З глибокої давнини людство постійно робило спроби зосередити увагу тієї чи іншої системи охорони здоров'я на питаннях профілактики захворювань. Ще у Стародавньому Китаї оцінку роботи лікаря та її оплату проводили не за кількістю вилікуваних хворих, а за ефективністю заходів щодо недопущення захворювань. У більш пізні часи (460–377 рр. до н. е.) Гіппократ наголошував, що «необхідно піклуватися здоров'ям здорових, заради того, щоб вони не хворіли». На профілактичних заходах наголошувало багато видатних лікарів практичної медицини, особливо в період інтенсивного розвитку природничих наук і гігієни зокрема. Понад століття тому відомий російський хірург М. І. Пирогов казав, що «...майбутнє належить медицині запобіжній» [1]. На сьогодні питання профілактики не лише залишається актуальним, воно уже виходить далеко за рамки медицини і є важливим інструментом вирішення найгостріших соціальних проблем, пов'язаних із подальшим існуванням та розвитком людства.

Високо оцінюючи значення превентивних заходів, ВООЗ оголосила ХХІ століття століттям «профілактичної медицини». Уряди цивілізованих країн і суспільство розуміють, що інвестування в здоров'я в кінцевому результаті підвищує економічний рівень будь-якої держави. Для цього необхідна не лише стратегія щодо недопущення захворювань як таких, а й заходи із промоції здоров'я, тобто його підтримання та зміцнення.

Мета дослідження: висвітлити роль профілактичної медицини як важливої складової громадського здоров'я.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно з енциклопедією [4], профілактика – це система науково обґрунтованих заходів у медицині, спрямованих на запобігання захворюванням, їхньому розвитку та на зміцнення здоров'я. Сучасне трактування цього терміна звучить як

«дії, спрямовані на зменшення ймовірності виникнення захворювання або порушення, переривання чи уповільнення прогресування недуги, зменшення ймовірності непрацездатності» [3]. Дійсно, профілактика – один із надзвичайно важливих напрямків медицини, який включає комплекс гігієнічних, медичних, соціально-економічних і санітарно-технічних заходів, спрямованих на усунення факторів ризику, що впливають на здоров'я людини, запобігання виникненню хвороб та забезпечення високого рівня здоров'я населення. Профілактичні заходи будуть ефективними лише за умови їх реалізації на всіх рівнях – як суспільному, так й індивідуальному [2].

В усьому світі розрізняють три види профілактики: первинна, вторинна і третинна. Первинну профілактику використовують для недопущення захворювання як такого. Вона також буває двох видів: суспільною й індивідуальною, часто вони доповнюють одна одну. Заходи суспільної профілактики охоплюють усе або більшість населення, оскільки мета такої профілактики – знизити ризик розвитку захворювань у цілому. Прикладом її може бути вакцинація дітей та дорослих, інформування населення про вплив шкідливих звичок на організм людини або про значення здорового способу життя тощо. Завдання ж індивідуальної – профілактика хвороб серед груп ризику (наприклад, серед людей, які курять та вживають наркотичні засоби, в надмірній кількості алкоголь, або зловживають їжею тощо).

Вторинна профілактика спрямована на раннє виявлення та лікування хвороби на доклінічній стадії. Її прикладом є раннє виявлення хворих за допомогою скринінгових тестів (обстеження молочних залоз, або мамографія, тест на фенілкетонурію, електрокардіографія тощо). Для ефективної вторинної профілактики необхідні адекватні засоби і методи діагностики, доступність медичної допомоги для всіх верств населення, забезпеченість закладів охорони здоров'я необхідним медичним обладнанням. А це вже залежить від держави і суспільства в цілому.

Третинна профілактика – це заходи, які спрямовані на попередження розвитку ускладнень та погіршення перебігу хвороби, а також динамічне спостереження за пацієнтами для запобігання виникненню таких небажаних наслідків захворювань, як: смерть, інвалідизація, перехід недуги у хронічну форму. Прикладом третинної профілактики є зниження рівня холестерину, призначення бета-блокаторів для пацієнтів із інфарктом міокарда, реабілітаційні заходи у післяінсультний період тощо.

Відзначаючи велике значення профілактичної медицини в системі громадського здоров'я, варто пам'ятати про таку важливу її складову, як спосіб життя, який формує 50 % здоров'я людини. Дуже часто попередження захворювань пов'язане з правилами здорового способу життя і багато недуг можуть бути попереджені за допомогою простих гігієнічних методів. Наприклад, дослідження показали, що звичайне миття рук із милом може запобігти багатьом інфекційним хворобам [5].

На жаль, в Україні дуже низький рівень освіти населення з питань здорового способу життя. Часто реклама шкідливих для здоров'я продуктів (висококалорійних і малопоживних) на додачу до нездорових звичок (наприклад, у харчуванні) негативно впливає на здоров'я населення, особливо дітей і молоді. Формування здорового способу життя потрібно починати ще з дитячого садочка та школи. У суспільстві в цілому має бути запроваджена мода на здоров'я. Якщо держава створить умови, коли здоровим бути вигідно, то таких людей стане набагато більше. Сьогодні, на жаль, більшість лікарів в основному займаються лікуванням хвороб. Не кожен цікавиться інформацією про те, як не хворіти, не завжди можуть відповісти на запитання пацієнтів, що корисно, а що шкідливо, особливо коли це стосується екології. Новостворені центри громадського здоров'я мають накопичувати таку інформацію та робити її доступною для лікарів. Поява більшої кількості добре підготовлених і мотивованих до пропаганди здорового способу життя фахівців позитивно вплине на рівень здоров'я населення.

Висновки

Враховуючи щорічне зростання інфекційних і соматичних захворювань, випадків харчових отруєнь, часто реалізацію неякісних харчових продуктів, відсутність контролю за умовами праці тощо надзвичайно важливо створити центри громадського здоров'я, забезпечити в них умови для діяльності фахівців профілактичної медицини, насамперед гігієністів та епідеміологів, котрі б здійснювали масштабну пропаганду здорового способу життя і праці, надавали практичну допомогу лікувальним та навчально-виховним закладам і, безперечно, були матеріально зацікавлені в результатах своєї діяльності. Профілактика захворюваності й пропаганда здорового способу життя має стати економічно вигідною державі та фундатором громадського здоров'я для наших співвітчизників.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні й аналізі впровадження профілактичних заходів у практику громадського здоров'я.

Список літератури

1. *Загальна гігієна з основами екології* : підручник / В. А. Кондратюк, Б. Р. Сергета, Б. Р. Бойчук та ін. ; за ред. В. А. Кондратюка. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2003. – 592 с.
2. *Основні терміни, які вживаються у сфері громадського здоров'я* / Г. О. Слабкий, В. І. Миронюк, Л. О. Качала, О. М. Ратаніна // Україна. Здоров'я нації. – 2017. – № 3 (44). – С. 235–244.
3. *Слабкий Геннадій* Профілактика – не тільки здоровий спосіб життя / Геннадій Слабкий // Ваше здоров'я. – 2017. – № 17/18 (5 трав.). – С. 6–7.
4. *Українська радянська енциклопедія* : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол. : О. К. Антонов та ін. – 2-ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.
5. World Bank. 2003. The global public-private partnership to promote handwashing with soap (English). [Electronic resource] : Water and Sanitation Program. Washington, DC: World Bank. Mode access : <http://documents.worldbank.org/curated/en/595521468314084067/The-global-public-private-partnership-to-promote-handwashing-with-soap>

References

1. Kondratiuk, V.A., Serheta, B.R., & Boichuk, B.R. (2003). *Zahalna hihiiena z osnovamy ekolohii: Pidruchnyk [General hygiene with the basics of ecology: Textbook]*. Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].
2. Slabkyi, H.O., Mironiuk, V.I., Kachala, L.O., & Ratanina, O.M. (2017). *Osnovni terminy, yaki vzhyvaiutsiaya u sferi hromadskoho zdorovia [Basic terms used in the field of public health]*. *Ukraina. Zdorovia natsii – Ukraine. Nation's Health*, 3 (44), 235-244 [in Ukrainian].
3. Slabkyi, H. (2017). *Profilaktyka – ne tilky zdorovyi sposib zhyttia [Prevention is not just a healthy lifestyle]*. *Vashe zdorovia – Your Health*, 17/18, 6-7 [in Ukrainian].
4. (1974-1985). *Ukrainska radianska entsyklopediia: u 12 t. [The Ukrainian Soviet Encyclopedia: in 12 volumes]*. Bazhan, M.P., Antonov, O.K. (Eds.). Kyiv: Holovna redaktsiia URE [in Ukrainian].
5. (2003). World Bank. The global public-private partnership to promote handwashing with soap. Water and Sanitation Program. Washington, DC: World Bank. Retrieved from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/595521468314084067/The-global-public-private-partnership-to-promote-handwashing-with-soap>

ПРОФИЛАКТИЧЕСКАЯ МЕДИЦИНА КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ЗДОРОВЬЯ

Е. В. Лотоцкая, В. А. Кондратюк, О. Н. Сопель, Г. А. Крицкая, К. А. Пашко, О. Е. Федорив

Тернопольский национальный медицинский университет имени И. Я. Горбачевского МЗ Украины, г. Тернополь, Украина

Цель: осветить роль профилактической медицины как важной составляющей общественного здоровья.

Материалы и методы. Для достижения поставленной цели в работе использованы общенаучные методы анализа, синтеза и обобщения.

Результаты. Профилактика – одно из важнейших направлений медицины, которое включает в себя комплекс гигиенических, медицинских, социально-экономических и санитарно-технических мероприятий, направленных на устранение факторов риска, влияющих на здоровье человека, предупреждение возникновения болезней и обеспечение высокого уровня общественного здоровья населения. Различают три вида профилактики: первичная, вторичная и третичная. Первичную профилактику используют для недопущения заболевания как такового, вторичная – направлена на раннее выявление и лечение болезни на доклинической стадии. Третичная – это мероприятия, направленные на предупреждение развития осложнений и ухудшение течения болезни, а также динамическое наблюдение за пациентами для предотвращения возникновения таких нежелательных последствий заболеваний, как: смерть, инвалидизация, переход болезни в хроническую форму. Все они имеют большое значение в системе общественного здоровья.

Большое влияние на формирование здоровья имеет образ жизни. Очень часто предупреждение заболеваний связано с правилами здорового образа жизни и многие недуги могут быть предупреждены с помощью простых гигиенических методов. К сожалению, в Украине очень низкий уровень образования населения по этому вопросу. Появление большего числа хорошо подготовленных и мотивированных к пропаганде здорового образа жизни специалистов положительно повлияет на уровень здоровья населения.

Выводы. Очень важно создать центры общественного здоровья, обеспечить в них условия для деятельности специалистов профилактической медицины, прежде всего гигиенистов и эпидемиологов, которые бы осуществляли масштабную пропаганду здорового образа жизни, оказывали практическую помощь лечебным и учебно-воспитательным учреждениям и, безусловно, были материально заинтересованы в результатах своей деятельности. Профилактика заболеваемости и пропаганда здорового образа жизни должна стать экономически выгодной государству и нашим соотечественникам.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: профилактическая медицина; профилактика; общественное здоровье; здоровый образ жизни.

PREVENTIVE MEDICINE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PUBLIC HEALTH

O. V. Lototska, V. A. Kondratyuk, O. M. Sopol, G. A. Kritska, K. O. Pashko, O. E. Fedoriv

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ternopil, Ukraine

Purpose: to highlight the role of preventive medicine as an important component of public health.

Materials and Methods. General scientific methods of analysis, synthesis and generalization were used in order to achieve this goal.

Results. Prevention is one of the most important part of medicine, which includes a complex of hygienic, medical, socio-economic and sanitary measures aimed at eliminating risk factors affecting human health, preventing the occurrence of diseases and ensuring a high level of public health of population. There are three types of prevention: primary, secondary and tertiary. Primary prevention is used to prevent the disease as such, secondary – aimed at early detection and treatment of the disease at the preclinical stage. Tertiary is measures aimed at preventing the development of complications and worsening the course of the disease, as well as dynamic monitoring of patients to prevent the occurrence of undesirable consequences of diseases such as: death, disability, transition of illness to a chronic form. All of them are of great importance to the public health system.

Lifestyle has a big impact on health formation. Very often, the prevention of illness is related to healthy lifestyle rules and many ailments can be prevented with simple hygienic methods. Unfortunately, Ukraine has a very low level of education for the population. The emergence of more well-prepared and motivated professionals to promote healthy lifestyles will have a positive impact on the health of the population.

Conclusions. It is extremely important to set up public health centers, to provide them with the conditions for the activities of preventive medicine specialists, especially hygienists and epidemiologists, who would promote large-scale healthy lifestyles, provide practical assistance to medical and educational institutions, and have financial interest in its activities. Prevention of disease and promotion of healthy lifestyles should become economically viable for the state and our compatriots.

KEY WORDS: preventive medicine; prevention; public health; healthy lifestyle.

Рукопис надійшов до редакції 10.07.2019 р.

Відомості про авторів:

Лотоцька Олена Володимирівна – доктор медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.

Кондратюк Володимир Андрійович – доктор медичних наук, професор кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.

Сопель Ольга Миколаївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.

Крицька Галина Анатоліївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.

Пашко Костянтин Олександрович – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.

Федорів Ольга Євгенівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-47-88.